

POMM1083
Suomen kielen ja
kirjallisuuden
pedagogiikka
(5 op)

Kielen variaatio
Kohti
funktionaalista
kielen opetusta

Multilete
Sanna Mustonen

sanna.s.mustonen@jyu.fi

Tänään

- Kielen variaatiosta + kohti funktionaalista kielenopetusta (= miten ohjataan ymmärtämään kielen rakennetta – kielioppia – merkityksistä ja käyttöympäristöistä käsin)
 - Luettavana oli Hesarin juttu *Me ei osata enää suomea*
 - Kolme nostoa omalla sivulla ja pohdinta, mitä itse ajattelet ja miksi
- Purku pienryhmissä n. 5 min. → ajatuksia yhteiseen keskusteluun

Nostoja

- Englannin vaikutus
 - Arkinen puhekieli
 - Elämän eri osa-alueet: korkeakoulutus, teknologia, palvelualat pk-seudulla...
 - Entä muu kielitaito? Trendikkyys?
- Suomen yleiskielen osaaminen heikkenee
 - Taustalla esim. sosioekonominen tausta, sukupuoli
 - Kielitaito on valtaa
 - Kielioppia tulisi opettaa – mutta miten?
- Muuttuneet lukutaitovaatimukset (monilukutaito)
- Pienet resurssit opetuksessa

Kielen variaatio

Kieli elää

- ajallisesti
- sosiaalisesti (esim. eri ryhmien omat kielet)
- alueellisesti (esim. murteet)
- yksilöittäin

Millaisia kielimuotoja sinä käytät? Kenen kanssa? Missä tilanteissa?

Kielen vaihtelun nimityksiä

Kauppinen & Alho 2008. Käyttökielioppi. Helsinki: SKS.

Kirjoitettu kieli: Kirjoitetun tekstin kielimuodot

Puhuttu kieli: Puhutun tekstin kielimuodot (ensisijainen – eihän ole vain korjaamisen kohteena kirjoitetuissa teksteissä?)

Kirjakieli: Normisuosituksen mukainen kirjoitettu kieli ja lukupuhunta

Yleiskieli: Kirjakielen normeja mukaileva kielimuoto (tätä harjoitellaan, mutta ei ainut fokus!)

Puhekieli: Normittamaton, tilanteen mukaan vaihteleva kielimuoto

Verkkokieli: Nopeatempoinen, lyhyt verkkovuoro-vaikutuksen kielimuoto (kirjaimet, emoji, gifts, merkit)

Murre: Paikallinen, vanhastaan käytetty kielimuoto

Aluepuhekieli: Kaupunkimaisen alueen puhuttu kielimuoto, jossa on paikallinen leima, usein myös joitain murrepiirteitä

Slangi 1) Kaupungeissa syntynyt paikallinen, tietyn yhteisön tai ikäryhmän kielimuoto (aiemmin ruotsi ja venäjä, nyt englantia ja arabia isoimmat vaikuttajat)

2) tietyn ammattikunnan puhekieli, jargon

Kielen tilanteinen vaihtelu: Eri tilanteisiin ja tekstilajeihin sopivien kielimuotojen käyttö

Rekisteri, koodi: Kielimuoto, tyyli

Idiolekti: Kunkin puhujan oma tapa puhua

Multietnolekti: Monietniseen kaupunkikulttuuriin kuuluva, eri kieliä sekoittava ja valtakieltä yksinkertaistava kielimuoto

Translanguaging: Käytetään joustavasti ja spontaanisti kaikkia kielellisiä resursseja (purkaa yksikielisyyttä; tukee sisältöjen oppimista ja identiteetin rakentamista)

Kriittisen lukutaidon ydinkysymyksiä

Aluksi

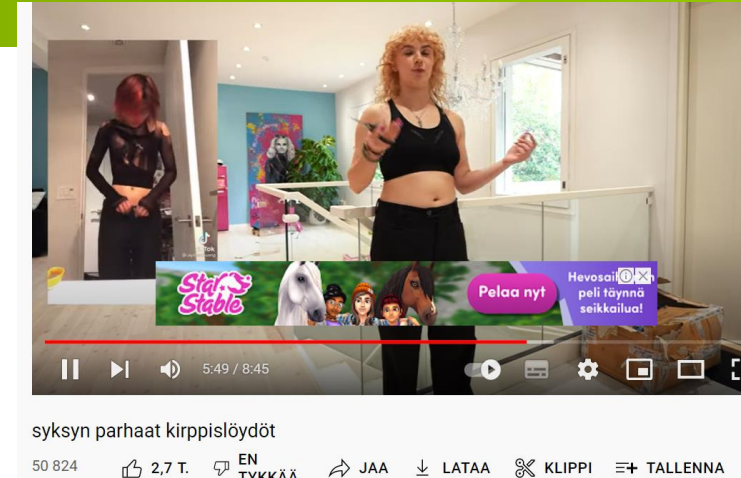
- Millainen olo tekstistä tulee?
- Mitä tämä teksti yrittää tehdä minulle?

Tekstin tausta

- Miksi teksti on kirjoitettu, mikä tehtävä tekstillä on?
- Kuka tekstin on tuottanut? Miten? Missä se on julkaistu?
- Ketä varten teksti on tuotettu? Kuka sitä käyttää, mihin ja miten?
- Missä törmää samanlaisiin teksteihin?
- Millaisia tarkoitusperiä tekstillä on? Kenen etuja se palvelee?

Tekstin rakenteita ja muotoja

- Miten teksti rakentuu? Mistä osista se koostuu?
- Mihin tekstin sisältö perustuu?
 - kokemuksiin, arkielämään, faktatietoon (tai sellaisena esitettyyn)
 - näkemyksiin, mielipiteisiin, tulkintoihin?
- Millaisen roolin teksti rakentaa kirjoittajalle ja lukijalle?
 - Suhteen muodollisuus–epämuodollisuus, läheisyys–etäisyys, tunteikkaus–asiakeskeisyys, tasa-arvoisuus...
- Miten kirjoittaja suhtautuu esittämäänsä asiaan?
 - asenteet, varmuusasteet, totuusarvot jne.

Vladimir Putin piti keskiviikkoamuna ennalta nauhoitetun uhkailevan televisiopuheen, jossa hän muun muassa syytti länttä pyrkimyksistä tuhota Venäjä.

Miten käsitellä tekstien kieltä?

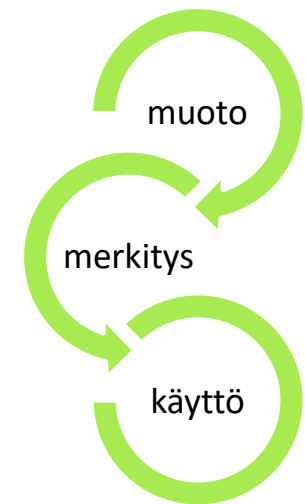
=

- Mitä teksti käsittelee?
 - Mitä kirjoittaja tekee (toteaa, kysyy, käskee)
 - Millaisessa muodossa teksti on? Puhuttua, kirjoitettua, visuaalista, siltä väliltä?
 - Miten teksti rakentuu, mistä osista se koostuu?
 - Millainen sanasto tekstissä on? (mihin elämänpiiriin liittyy, millaista erityis- tai yleissanastoa, paikkoja, nimiä, ominaisuuksia...)
 - Ketkä tai mitkä ovat aktiivisia toimijoita, kenestä tai mistä teksti puhuu?
 - Millaiset ovat tekstin henkilöiden väliset suhteet?
 - Millaisia suhteita asioiden välille rakennetaan? (aika, syy-seuraus, vertailu...)
- Merkitysten välittämiseen tarvitaan kieliopillisia rakenteita.

- Luukka, M.-R. 2004. *Genre-pedagogiikka: askelia tekstitaitojen jatkumolla*. Teoksessa M.-R. Luukka & P. Jääskeläinen (toim.) *Hiiden hirveä hiihtämässä: hirveä(n) ihana kirjoittamisen opetus*. ÄOL:N vuosikirja XLVIII. Helsinki: ÄOL, 145–160.
- Luukka 2004. *Tekstitaidot puntarissa*. Esitelmä.

Kielitiedon opettamisen kipupisteitä

- Irrallisuus:
 - ”Kieli” irrotetaan tilanteista / teksteistä (esim. oppikirjoissa kielitieto erillisenä osiona)
 - analyysi irrallisten sanojen ja lauseiden tasolla
- Muotojen nimeäminen ja luokittelu
 - Merkityksettömät termit?
 - Merkityksettömät luokat?
 - Kytkös käyttöön? Mitä muodoilla tehdään?
- Valmiit luokitukset vs. oivaltaminen itse

Testitehtävät: Kerrataan rakenteista puhumisen käsitteitä

Mitä ja miksi tiedät virkkeen perusteella?

- *Älkköinen hörmöskörkkeli lempautteli piirpäisessä lasmottimessa.*
- Sanat ovat epäsanvoja; niitä ei suomen kielessä esiinny mutta ne voisivat esiintyä.
 - Esim. vokaaliharmonia toimii. Myös ö:t ja ä:t ovat myös tyypillisiä suomelle.
- Virke on suomen kielen ominaispiirteiden mukainen.
 - sanajärjestys
 - lauseenjäsennys: subjektilauseke + predikaatti + adverbiaalilauseke → on ok jäsentää myös sanoittain
 - virkkeestä erottaa sanaluokat (adjektiivi + substantiivi + verbi + adjektiivi + substantiivi)
 - sanaluokat taipuvat sijamuodoissa ja verbeillä on taivutusmuodot ja aikamuodot (ja molemmista näistä on yksikkö- ja monikkomuodot): Älkköinen (yks. nominatiivi) hörmöskörkkeli (yks. nominatiivi) lempautteli (yksikön imperfekti) piirpäisessä (yksikön inessiivi) lasmottimessa (yksikön inessiivi)
 - subjekti ja predikaatti ovat kongruenssissa
 - Lausetyyppi on toteamus/väitelause (ja toki voi myös sanoa että modus on indikatiivi)

KONSTRUKTIO/MUOTTI → KONTEKSTIT

- *Älkköinen hörmöskörkkeli lempautteli piirpäisessä lasmottimessa.*
- *Itkuinen Beckham jonotti surevassa Lontoossa. →*
- *Iloinen Maija Mehiläinen lenteli aurinkoisella niityllä. →*
- *Häiritsevä suhina lisääntynyt oikeassa tuba auditivassa... →*

Pienissä ryhmissä

- Valitkaa jokin vloggaamistanne lasten teksteistä
- Miten käsittelisit tekstin **kieltä** oppilaiden kanssa?
- Millainen kielioppiasia on tekstissä olennainen (esim. aikamuodot, modukset, jonkin tietyn sanaluokan käyttö (paljon adjektiiveja?...))?
- Miten ohjaisit oppilasta itseään havainnoimaan tekstin kieltä ja kielioppiasiaa?

Millaista tietoa kielestä oppija tarvitsee?

(Kauppinen 2010, mukailut Aalto)

- Tietoa **kielen tehtävistä** eli funktioista
 - Mitä kaikkea kielellä tehdään?
 - Miten se toimii eri yhteyksissä?
- Tietoa **kielen rakenteista** ja niiden tehtävistä/merkityksistä
- **Käsitteitä** kielestä puhumiseen
- Tietoa **kielen variaatiosta** eli tilanteisesta vaihtelusta ja muuttumisesta
- Tietoa kielen **normeista** (sopimusluonne)

Tehtävä ensi kerraksi

- Vertaile kolmea erilaista tapaa opettaa partitiivi (materiaalit pedanetissa)
 - Analyyttiset havainnot omaan propeen → keskustelu ensi kerralla